

Almen sprogforståelse, stx

Vejledning

Undervisningsministeriet

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet

Gymnasiekontoret, marts 2018

Vejledningen præciserer, kommenterer, uddyber og giver anbefalinger vedrørende udvalgte dele af læreplanens tekst, men indfører ikke bindende krav.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Indholdsfortegnelse

1. Identitet og formål	2
1.1. Identitet	2
1.2. Formål	3
2. Faglige mål og fagligt indhold	4
2.1. Faglige mål	4
2.2. Fagligt indhold.....	7
2.2.1. Latindelen	11
2.3. Omfang	13
3. Tilrettelæggelse	14
3.1. Didaktiske principper.....	14
3.1.1. Latins rolle i almen sprogforståelse	15
3.2. Arbejdsformer	16
4. Evaluering	17
4.1. Løbende evaluering.....	17
4.2. Intern prøve.....	18
4.3. Bedømmelseskriterier.....	19

1. Identitet og formål

1.1. Identitet

Almen sprogforståelse udgør som del af grundforløbet en fælles basis for det sproglige arbejde i alle fag i det almene gymnasium. Forløbet har to elementer, sproglig bevidsthed og sproglig analysefærdighed. Disse sider af forløbet er ligeværdige, betinger gensidigt hinanden og sikrer faglig dybde. I forløbet samarbejder sprogene om det kernestof, der er fælles for alle gymnasiets sprogfag, herunder det udvidede tekstbegreb. Forløbet fungerer desuden som en introduktion til valget af de sproglige studieretninger ved at vise, hvordan beskæftigelsen med sprog er både alment dannende og studieforberedende.

Almen sprogforståelse er et forløb, ikke et selvstændigt fag. Forløbet har introducerende karakter og sikrer et fælles udgangspunkt for det videre sproglige arbejde i det almene gymnasium i såvel sprogfagene som i fagene i øvrigt.

Forløbet i almen sprogforståelse introducerer, men kan ikke færdiggøre, arbejdet med sproglig bevidsthed og analysefærdighed, som er grundlæggende forudsætninger for at lære alle fag i gymnasiet. Forløbet forudsætter, at der arbejdes videre i de involverede fag – dansk og sprogfagene – med det nye sproglige grundlag, og at eleverne både i og efter grundforløbet gøres bevidste om dette.

Almen sprogforståelse bidrager til elevernes almendannelse og studieforberedelse. Forløbet spiller en central rolle i at kvalificere elevernes valg af studieretning, i særlig grad de sproglige studieretninger.

Almen sprogforståelse er baseret på et nært samarbejde mellem sprogfagene, og forløbet lægger op til en stadig opfølgning i både sprogfag og øvrige fag gennem hele gymnasieforløbet.

At der i forløbet arbejdes med det udvidede tekstbegreb, betyder, at der arbejdes med alle tekstertyper, trykte og multimodale, og det er derfor et krav at inddrage også afspillede tekster i undervisningsmaterialet.

Det udvidede tekstbegreb

I Den Fælles Europæiske Referenceramme for sprog (CEFR) defineres “tekst” således:

“Tekst er enhver sekvens eller sammenhængende tekst (talt og/eller skrevet), der relaterer sig til et specifikt domæne, og som under udførelsen af en opgave giver anledning til en sproglig aktivitet – enten som støtte eller som mål – i form af et produkt eller en proces.”

Med udgangspunkt i denne definition skal tekst, dvs. det udvidede tekstbegreb, i undervisningspraksis forstås som en kombination af genrer og teksttyper og medier: det skrevne og det digitale; det visuelle og det auditive – adskilt eller i kombination. Tekstbegrebet omfatter således alle fremstillingsformer, skrevne og digitale, i tekst og/eller lyd og/eller billede. Eksempler på skrevne tekster, som er trykte og/eller digitale, er roman, novelle, drama, lyrik, artikel, blogindlæg, essay. Eksempler på tekster, som gør brug af billeder og/eller lyd, er fx podcast, (kort)film, nyhedsklip, dokumentar. Men tekst er også andre (kunstneriske) udtryk, fx symboler, fotos og malerier, altså tekster uden verbalt sprog.

Nærværende vejledningstekst henviser dermed til et tekstbegreb som defineret i boksen ovenfor, hvilket skal læses ind i de faglige mål og det faglige indholds omtale af tekster.

1.2. Formål

Almen sprogforståelse styrker elevernes teoretiske sprogforståelse, sproglige fantasi og samspillet mellem sprogene. Eleverne skal gennem forløbet opnå viden om og grundlæggende kundskaber og færdigheder i sproglig analyse af tekster med brug af den relevante terminologi. Stoffet skal perspektiveres historisk gennem kendskab til overordnede træk af latinsk ordforråd og grammatik, europæisk sproghistorie og et elementært kendskab til sociolingvistik. Eleverne skal endvidere opnå viden og kundskaber om sproglige læringsstrategier. Forløbet bidrager til elevernes almindelse og studiekompetence ved at udvikle elevernes evne til at tilegne sig viden gennem tekster og fagsprog i alle fag.

Almen sprogforståelse giver eleverne en bevidsthed om den sproglige viden, der er et fælles fundament for alle sprogfag, fx fælles sproglige strukturer, fælles ordforråd og fælles terminologi. Da forløbet er et samspil mellem sprogfagene, vil det være naturligt at inddrage eksempler fra både latin, dansk og forskellige moderne fremmedsprog i undervisningsmaterialet. Det er et formål med forløbet, at elevernes sproglige fantasi styrkes, hvilket bl.a. vil sige, at eleverne i forløbet bringes i situationer, hvor de undrer sig over og diskuterer sproglige fænomener og lærer at bruge både deres sproglige viden og deres sproglige intuition og kreativitet i arbejdet med tekster. Det vil i forlængelse heraf være naturligt, at eleverne arbejder både receptivt og produktivt med sproglige fænomener.

Eksempler på arbejde med sproglig fantasi

Den varierede undervisning indeholder ofte indledende eller afrundende øvelser, og det kan være en god ide i undervisningen i almen sprogforståelse at disse øvelser stimulerer elevernes sproglige fantasi. Her følger en på ingen måde udtømmende liste af 'starters'/'fillers'/'ice-breakers', som stimulerer undren og fantasi:

- Gæt et sprog – læs en nyhed om en velkendt begivenhed på et formodet ukendt sprog. Denne øvelse kan varieres på mange måder, således at eleverne på skift medbringer et teksteksempel, som klassekammeraterne skal gætte, eller det kan være lærerens udfordring til klassen.
- Gæt et alfabet – er der genkendelige former i forhold til det latinske? Det vil også være naturligt at trække på elevernes første sprog i de tilfælde, hvor det ikke er dansk.
- Skriv en tekst med overvægt af en ordklasse – læreren bestemmer og uddeler ordklasser til grupper, der skriver i et samarbejdsdokument, fx OneNote eller Google Doc. Øvelsen kan laves både på dansk og fremmedsprog.
- Skriv en parodi på en tekst på dansk eller engelsk – diskuter efterfølgende, hvad det sproglige kendetegn ved teksten er, som en grundlæggende øvelse i at bestemme sproglige særtræk/stilistiske træk.
- Gæt en dagligdags hændelse eller ting – eleverne udfordrer hinanden på en præcis sproglig beskrivelse af en hændelse eller ting uden at nævne hvilken. I en variation af denne øvelse kan en elev medbringe en lydoptagelse fra sin hverdag/skolevej/hobby, som skal gættes og/eller beskrives med sproglig præcision.
- Find ord, der rimer i en tekst - øvelsen kan laves i latin, 2. fremmedsprog, dansk eller engelsk.

Almen sprogforståelse får sin egentlige funktion ved i og efter grundforløbet at støtte både sprogfag og fag i øvrigt. Det er på denne baggrund, at man skal forstå det spektrum af faglige mål og fagligt indhold, som læreplanen indeholder. Det gælder hele spektret af stofområder, at de først får deres egentlige værdi ved at blive brugt i faglige sammenhænge siden hen, både i dansk og fremmedsprogene og i et videre perspektiv, hvor egenskaber ved tekster, fx sproglige særtræk, spiller en rolle. Alle fag kan således siges at være sprogfag i den forstand, at der i alle fag i forbindelse med såvel læsning som skriftlig og mundtlig formidling af fagligt stof kræves sproglig analysefærdighed og sproglig bevidsthed. De forskellige elementer i forløbet i almen sprogforståelse bidrager desuden til at vise eleverne, at sproglig bevidsthed og analysefærdighed er en tillægskompetence, som er vigtig at have, da det er en nøgle til faglig fordybelse i andre fag.

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1. Faglige mål

De faglige mål i almen sprogforståelse har introducerende karakter og befinder sig på et basalt videns- og kundskabs-, færdigheds- og anvendelsesniveau.

Eleverne skal kunne:

- *anvende faglig terminologi om grammatik, semantik og pragmatik*

Eleverne skal i forløbet opnå en begyndende bevidsthed om, at man kan anskue, og dermed arbejde med, sprog på forskellige måder: Sprog kan ses som struktur, (grammatik), som indhold og betydning (semantik) og som handling (pragmatik). Eleverne skal i forløbet opnå en grundlæggende forståelse af, at de tre tilgange sammen bidrager til at kvalificere arbejdet med tekster og til sproglig bevidsthed i det hele taget. At eleverne i forløbet skal lære at *anvende faglig terminologi om grammatik, semantik og pragmatik* vil sige, at eleverne på basalt niveau kan anvende denne viden i arbejdet med konkrete tekster og i konkrete sproglige eksempler.

Sprog som struktur (grammatik) omfatter alle dele og relationer, som man kan opdele sproglige ytringer i – fra konsonanter til ledsætninger.

Sprog som indhold og betydning (semantik) omfatter de kategorier, man opdeler virkeligheden i ved fx at benævne samme person som “kvinde”, som “dansker” eller som “faldskærmsudspringer”.

Sprog som handling (pragmatik) omfatter alle begivenheder, hvor man handler med sproget – fra skænderier til lovgivning og (religiøse) ritualer.

Det er en god ide, hvis de forskellige tilgange så vidt muligt integreres, så fx grammatikdelen af forløbet ikke bliver isoleret uden forankring i arbejdet med konkrete tekster. Se yderligere i stk. 3.1. Didaktiske principper.

- *identificere sætningstyper og gennemføre en syntaktisk analyse i teksteksempler fra latin, dansk og de sprog, de møder i gymnasiet*

Eleverne skal på basalt niveau kunne skelne mellem hoved- og ledsætninger, kunne identificere ledsætningernes ledfunktion samt analysere de enkelte led i sætningerne med brug

af faglig terminologi. Eleverne skal kunne gøre dette i *teksteksempler fra latin, dansk og moderne fremmedsprog*. Der er ikke krav om, at der skal indgå eksempler fra alle de moderne fremmedsprog, eleven har eller måske endnu ikke er introduceret til, men det vil være naturligt, at man i forløbet anvender fraser fra forskellige sprog og følger op på dette faglige mål i alle elevens sprogfag både i og efter grundforløbet.

- *anvende deres viden om morfologi, syntaks og semantik til at gøre sproglige iagttagelser i tekster på dansk og de sprog, de møder i gymnasiet*

Forløbet skal gøre eleverne bevidste om, at viden om grammatik og semantik kan bidrage til at forstå og fortolke tekster på både dansk og fremmedsprog i alle fag. Således kan sproglige iagttagelser på ord- eller sætningsniveau være en indgangsvinkel til fx tekstanalyse eller til at afkode tekster med mange fremmedord eller på fremmedsprog, og viden om semantik, fx semantiske skemaer, kan bidrage til fortolkning af tekster, fx lyrik eller politiske udsagn. Man kan her arbejde med elevernes umiddelbare undren, således at det at gøre sproglige iagttagelser og handle på baggrund af dem fx ved at slå ord op i ordbøger eller lave internetsøgning på begreber, bliver en naturlig arbejdsform, der udvikler elevens evne til præcis afkodning af tekster.

- *anvende viden om genrer og sproghandlinger i arbejdet med tekster*

Med udgangspunkt i elevernes niveau fra grundskolen, skal der etableres et fælles sprog og skabes bevidsthed om sproglige og indholdsmæssige træk, som er karakteristiske for forskellige genrer og sproghandlinger. Eleverne skal i forløbet opleve, at de kan anvende deres viden fra grundskolen som trædesten i overgangen til gymnasiets faglige krav. De skal på begyndende gymnasialt niveau kunne anvende denne bevidsthed og opmærksomhed, når de selv er sprogbrugere, og når de fortolker tekster.

- *belyse forskelle mellem de sprog, de møder i gymnasiet, herunder mellem dansk, norsk og svensk*

Eleverne øger deres forståelse for både deres eget sprog og for fremmedsprog, når de undersøger forskelle mellem sprogene og får blik for forskelle og ligheder mellem de sprog, de møder i gymnasiet. Dette vil bl.a. gøre sig gældende i forholdet mellem latin og de moderne fremmedsprog og mellem dansk, svensk og norsk. Kravet om, at eleverne skal belyse forskelle mellem dansk, norsk og svensk kan imødekommes på flere måder. Det vil være naturligt, at undervisningen i sproghistorie belyser spørgsmålet om nabosprog og slægtsskabet mellem dansk, norsk og svensk. Det kan desuden være en del af undervisningen i sproglige læringsstrategier, at eleverne skal udlede den overordnede mening af en tekst på norsk/svensk i kraft af transparente ord eller nyerehvert sproghistorisk oversigtsviden, eller sammenligner tekster på latin og de romanske sprog eller tekster på engelsk/tysk og dansk.

- *forstå grundlæggende principper om sprognormer, standard og variation*

Eleverne skal på basalt niveau opnå bevidsthed om forskelle på tale- og skriftsprog, privat- og offentligt sprog, rigssprog og dialekt. Udgangspunktet for at opnå denne bevidsthed er etableringen af et begyndende fagsprog, som kan pege frem mod arbejdet i fx dansk og engelsk med sprognormer, standard og variation. Dette arbejde kan omhandle grundlæggende

de sprogbeskrivelse og fornemmelse for stillejer. Arbejdet kan være receptivt såvel som produktivt.

- *anvende deres viden om latin og sproghistorie til at redegøre for ordforråd og forskellige former for orddannelse i eksempler fra dansk og de sprog, de møder i gymnasiet*

Det er en del af latindelen af forløbet at gøre eleverne bevidste om, hvordan de kan anvende viden om latinske og græske præfikser i arbejdet med fremmedsprog og i afkodning af tekst i alle fag. Bevidsthed om latinske og græske præfikser og suffikser kan udvide et ordforråd markant og desuden bidrage til den faglige læsning i øvrige fag.

- *anvende deres viden om latin og andre sprog til at belyse sammenhænge mellem sprog og kultur*

Eleverne skal i forløbet opnå bevidsthed om, at forståelsen af ord og begreber er knyttet til den kulturelle kontekst, de optræder i. Problemstillingen kommer tydeligt til udtryk i oversættelsessammenhæng, hvor man ofte ikke kan oversætte direkte fra ét sprog til et andet, hvis den rigtige betydning skal frem. Det kan i den forbindelse være oplagt at tale med eleverne om, at der nogle gange kan være forskel på, om man oversætter grammatisk korrekt og semantisk/idiomatisk korrekt. Eleverne skal desuden gøres bevidste om, at sproget samtidig også er et erkendelsesmiddel, og at indholdet i de begreber, vi anvender, har betydning for vores erkendelse af verden. Her kan man tage udgangspunkt i, at nogle sprog har mange ord i bestemte domæner, mens andre sprog har færre – fx grønlandske ord for sne, engelske ord for nedbør eller franske låneord i madkulturen. Forholdet mellem ungdomskultur og -sprog og demokratiske principper som ytringsfrihed kan også illustrere *sammenhænge mellem sprog og kultur*, hvis man undersøger positive og negative betegnelser for piger og drenge og disses oprindelse fx i amerikansk hip-hop og modkultur.

- *anvende forskellige strategier til indlæring af fremmedsprog.*

Eleverne skal introduceres til og på basalt niveau kunne anvende forskellige teknikker og strategier til fremmedsprogsindlæring og til anvendelsen af fremmedsprog. At kunne *anvende* disse er i høj grad forbundet med viden om samme. Det er derfor vigtigt, at meta-kommunikere med eleverne om, hvordan man kompenserer for manglende sprog i kommunikationssammenhænge ved at drage nytte af de sproglige redskaber, man allerede har. Dette er nært forbundet til sprogsyn (se stk. 2.2. Fagligt indhold).

Receptivt bruger man fx forskellige læse- og lyttestrategier afhængigt af konteksten og af formålet med læsningen og lytningen. Eleverne kan således gøres bevidste om, at den detaljerede forståelse af en tekst på et fremmedsprog kræver en anden strategi end den, man anvender, når man læser med henblik på overordnet forståelse, fx ved informationssøgning. Latindelen af forløbet samt inddragelse af eksempler fra moderne fremmedsprog kan illustrere dette. Produktivt kan eleverne introduceres til gambitter samt afprøve kommunikationsstrategier med små parøvelser, der kan medvirke til at bevidstgøre om samt måske reducere den fejlforskrækkelse, som gymnasiets kommunikative fremmedsprogundervisning udfordrer. (Se tekstboks i stk. 2.2. Fagligt indhold)

2.2. Fagligt indhold

Det faglige indhold i almen sprogforståelse afspejler de faglige mål for forløbet. Det faglige indhold skal derfor afspejle, at de faglige mål har introducerende karakter og befinder sig på et basalt videns, og kundskabs, færdigheds- og anvendelsesniveau.

Det faglige indhold er kernestof i alle sprogfag. Det er væsentligt, at eleverne oplever sammenhæng i den sproglige undervisning – både i selve forløbet og i forløbets kobling til den øvrige undervisning i dansk og sprogfagene både i og efter grundforløbet. Det er derfor vigtigt, at der benyttes den samme terminologi om de samme sproglige fænomener i de forskellige sprogfag. Terminologien tager for den sproglige analyses vedkommende udgangspunkt i Dansk Sprognævns anbefalinger om at anvende en blanding af latinske og danske betegnelser om grammatik¹.

Almen sprogforståelse har en almendel og en latindel, der gensidigt støtter hinanden. Forløbet har en timeramme på 45 timer, herunder 20 timer latin. Da forløbet er et fagligt samspil mellem gymnasiets sprogfag, anbefales det derfor, at forløbets tilrettelægges, så det fremstår som en helhed og ikke som adskilte minikurser i fx almengrammatik og latin.

Det faglige indhold er:

– *grammatisk terminologi og analysefærdighed*

Eleverne skal i forløbet lære basal grammatisk terminologi og kunne anvende den på ordklasse-, sætnings- og helsætningsniveau. Arbejdet med analysefærdighed tager udgangspunkt i danske og latinske tekster – sidstnævnte i latindelen – men de moderne fremmedsprog bidrager komparativt med eksempler for at illustrere forskelle og ligheder mellem sprogene. Den grammatiske analyse bevæger sig på følgende analyseniveauer:

- ordklasseniveau, herunder basale morfologiske kategorier som fx verbernes tider
- sammensatte led og forbindelser, fx præpositionsforbindelser og ordforbindelser med substantivisk kerne og adled
- sætningsniveau
- helsætningsniveau

Der er ikke noget krav om, at progressionen i grammatikdelen skal være ovenstående, og man kan således begynde arbejdet med grammatisk analysefærdighed på både ordklasse- og helsætningsniveau.

Det vil være en god ide at have anvendelsesaspektet af grammatikdelen med i overvejelserne om forløbets tilrettelæggelse, så grammatikdelen ikke bliver en isoleret del af forløbet, men får forankring i tekstarbejdet i de øvrige dele af forløbet.

– *sproglig praksis, herunder tale og skrift, udtryks- og indholdsside*

Eleverne skal i forløbet opnå bevidsthed om sprog som noget, man kan handle med, og som noget, der griber ind i og påvirker virkeligheden. Sprog som praksis åbner for mange forskellige typer af sproghandlinger. Der findes en række opdelinger af sproghandlinger, men

---

¹ Henrik Galberg Jacobsen (red.), *Grammatisk talt. Anbefalede sproglige betegnelser*. Dansk lærerforeningen (1996) https://dsn.dk/udgivelser/sproгнаevnets-udgivelser-1/sproгнаevnets-skriftserie-1/Grammatisk_talt_OCR_web_lav.pdf

uanset hvilken opdeling, man vælger i forløbet, er det væsentligt at overveje forløbets introducerende karakter. Arbejdet med sproghandlinger skal således være på et basalt niveau, der kan forstås og konkret anvendes af eleverne. En central sondring går mellem konstaterende sproghandlinger, dvs. påstande om hvad der er tilfældet ('toget er kørt'), og (handlings)regulerende sproghandlinger, dvs. ordrer, opfordringer, henstillinger osv. ('Kom ind!').

Eleverne skal som en del af arbejdet med sproglig praksis opnå bevidsthed om tale og skrift samt indholds- og udtryksside. Tale og skrift er forskellige udtryksmedier, der hører sammen med forskellige former for praksis. Skriftsprog hører sammen med forskellige former for afstand og er afledt og sekundært i forhold til talesprog, som bruges i den nære og umiddelbare kommunikation og er det eneste, alle folkeslag har. Både skriftsprog og talesprog inddeles i genrer.

Udtrykssiden er det håndgribelige middel til at overføre det mindre håndgribelige indhold. Det kan være hørbart (tale) eller synligt (skrift), og kan analyseres ned til enheder, der er så små, at de ikke i sig selv har noget indhold, men bruges til at skelne mellem udtryk med forskelligt indhold. Blandt sådanne enheder er fonemer/grafemer, svarende til 'bogstaver' som f/v, der i dansk fx adskiller *vin* fra *fin*. Hvad der er betydningsadskillende, er forskelligt fra skrift til tale (jf. såkaldte 'stumme' bogstaver, som *h* i *hvad* i rigsdansk), og fra sprog til sprog (på engelsk, men ikke på dansk, bruges forskellen mellem stemt og ustemt s til at skille betydninger ad, jf. *price* overfor *prize*).

Indholdssiden er alt, hvad udtrykssiden indkoder. Foruden begrebsmæssig betydning, også kaldet 'denotativ' betydning, har sprogets indholdsside en ekstra dimension, som kaldes konnotation (på dansk 'ladning'). Konnotation udtrykker, hvordan den talende opfatter situationen og de ting, der tales om. Situationstyper afspejles sprogligt set i en skala af stillejer, der går fra formel via neutral til uformel og dagligdags. Blandt almindelige konnotative betydninger er desuden, at ord kan være positivt og negativt ladet og derved udtrykke talerens holdning (*køter*, *vovse*).

– *elementær sociolingvistik, herunder standard og variation, norm og individualitet*

Eleverne skal i forløbet arbejde med elementær sociolingvistik, hvilket kan være både sociolekter, dialekter og kronolekter. I alle de sprogsamfund, som har et centralt politisk magtapparat, er der typisk en bestemt sprogform, som er forbundet med de overordnede, fælles funktioner, og som er næsten enerådende i skriftsproget, mens alle andre former for sprog opfattes som afvigelser. Dette sprog kaldes standardsprog (fx 'rigsdansk' i Danmark) og har større prestige end de varianter, der afviger fra det.

Den vigtigste norm i sprogsamfundet er den, som er forbundet med standardsproget. Derudover er der en række normer, som gælder for brug af stillejer og af lokale varianter, samt normer for bestemte genrer. Det vil være naturligt, at eleverne i arbejdet med basal sociolingvistik tager udgangspunkt i den viden, de har med fra grundskolen og som gradvist kan kobles til den viden, de opnår i grammatikdelen af forløbet.

– *elementær sproghistorie, sammenhæng mellem sprog og nationalitet samt sprog i globaliseringsens tidsalder*

Eleverne skal i forløbet opnå basal viden om elementær sproghistorie. Arbejdet med sproghistorie kan tage udgangspunkt i, at dansk og latin er indoeuropæiske sprog, der har samme oprindelse som mange andre sprog, der tales i Europa og Indien, og at de romanske sprog har udviklet sig af latin. Eleverne kan introduceres for og arbejde med begreberne arveord, låneord, fremmedord og oversættelseslån i teksteksempler. Det kan i undervisningen tematiseres, at de fleste ord på dansk stammer fra latin og græsk, men at vi ofte har fået dem gennem et andet sprog, og at princippet er, at vi låner flest ord fra de kulturer, som på et givet tidspunkt øver størst indflydelse på vor egen. Vi har således fået mange ord gennem fransk, tysk og, for tiden, amerikansk-engelsk.

Eleverne skal opnå en bevidsthed om sammenhænge mellem sprog og nationalitet. Eleverne kan introduceres for begrebet nationalsprog, hvor sprogsamfund er forbundet med en nation. Dette gælder sproget dansk og derfor opfatter danskere det som det naturlige, men det er en undtagelse på globalt plan. Selv hvor der findes et dominerende hovedsprog, er der ofte talrige mindretalssprog. Disse kan have officiel status som fx samisk, finsk, meänkieli, romani chib og jiddisch har det i Sverige med egne læreplaner, og hvis sprogbrugere dermed typisk må beherske (mindst) to sprog for at kunne kommunikere effektivt med omverdenen. Sammenhængen mellem sprog og nationalitet kan også tematiseres med udgangspunkt i norsk og forholdet mellem bokmål og nynorsk, der afspejler bestræbelser på at skabe et nyt norsk sprog, efter at det norske standardsprog var blevet erstattet af dansk i 500 år.

Sprog i globaliseringens tidsalder kan tematiseres med udgangspunkt i engelsk som internationalt hjælpesprog i kommunikation mellem forskellige nationer og sprogsamfund. Efterhånden som der bliver flere internationale forbindelser, bliver der flere sammenhænge, hvor man benytter engelsk, og det rejser spørgsmålet om forholdet mellem brugen af lokale sprog og engelsk. Det vil være naturligt at inddrage eksempler fra dansk og at følge op på dette i andre fremmedsprog, hvor fx "franglais" og forskellige holdninger til normering i forhold til engelsk kan tages op i undervisningen. Det kan diskuteres i undervisningen, om man skal begrænse brugen af engelske ord i dansk eller ej², og dette kan sættes i relation til arbejdet med sproghistorie og elevernes opnåede bevidsthed om, at sprog har udviklet sig og påvirket hinanden.

– *sproglige læringsstrategier, sprogsyn, sprog som studiekompetence samt anvendelse af faglige hjælpemidler*

Eleverne skal i forløbet blive bevidste om og i stand til at anvende forskellige tilgange til at lære fremmedsprog, så de opnår den mest hensigtsmæssige sprogindlæring. Sproglige læringsstrategier er en fællesbetegnelse for de arbejdsvaner og teknikker, en elev anvender for at tilegne sig sproget. Det kan være fx være at kunne anvende ordbøger, trykte såvel som digitale, at kunne anvende viden om ordklasser i forbindelse med ordbogsopslag, at kunne arbejde målrettet med ordforråd, at kunne lytte og efterligne, at rette egne grammatiske fejl i mundtlig kommunikation, at arbejde systematisk med omskrivning og revision af

---

² Man kan på Dansk Sprognævns hjemmeside (dsn.dk) finde megen god inspiration til emner som dette, fx artiklen Dansk Sprognævns forslag til retningslinjer for en dansk sprogpolitik (2003) [<https://dsn.dk/nyt/nyt-fra-sproгнаevnet/2003-2.pdf>]

egne skriftlige produkter, at anvende portfolio til at evaluere egne sproglige kompetencer, at turde afprøve hypoteser om sprog og at sammenligne et sprog med andre sprog.

Eksempler på sprogindlærings- og kommunikationsstrategier

Hukommelsesstrategier. Disse fungerer som mentale link, så informationen lagres og lettere kan kaldes frem igen, fx ordforrådstræning, hvor man arbejder med at huske og lære ord, man hører og læser.

Lyttestrategier. Her er der tale om at lytte efter hovedindholdet, gætte en mening, drage sammenligninger og summere på det overordnede plan. I andre sammenhænge er det vigtigt at gøre sig klart, at man er nødt til at lytte efter detaljer, sammenligne ord med tilsvarende ord på modersmålet og lytte efter særlige sproglige vendinger.

Talestrategier. Her kan der bl.a. være tale om kompensationsstrategier. Det drejer sig fx om, hvordan man klarer sig med det ordforråd, man har. Et godt råd til eleverne kan være at forsøge at tænke på fremmedsproget og ikke oversætte "inde i hovedet" fra modersmålet.

Læsestrategier. Man har brug for forskellige læsestrategier, alt efter om man fx læser for at huske det læste eller for blot at skimme en tekst for information. Læsestrategier anvendes også til udledningen af betydningen af ord og meninger. Man taler ofte om gættestrategier. For at brugen af de sidstnævnte skal lykkes, er det dog nødvendigt med visse forudsætninger for at gætte rigtigt. På gymnasieniveau forudsættes elever at have et vist ordforråd og en vis viden om flere sprog, hvilket kan være en hjælp til et kvalificeret gæt.

Kompensationsstrategier fungerer som en hjælp til at overvinde begrænsninger i kommunikationen i form af mangelfuld grammatik og manglende ordforråd, fx anvendelse af gambitter, tøvemekanismer og strategiske omskrivninger (som fx når eleverne bruger ordet *car* til at udtrykke det generelle *means of transportation*). Parafrase er et andet eksempel.

Samtalestrategier. En korrekt sætningskonstruktion og korrekt tryk i flerstavellesord har større betydning for forståelsen end elevens evne til at udtale hver enkelt lyd korrekt på fremmedsproget. Hermed ikke være sagt, at korrekt udtale af enkeltlyde ikke har betydning. I samtale hjælper kropssproget også med til at lette forståelsen.

Eleverne skal i forløbet på basalt niveau opnå bevidsthed om forskellige sprogsyn. To sprogsyn har domineret sprogdebatten og opfattelsen af sprogfejl igennem mange år: Det formelle sprogsyn og det funktionelle. Det formelle sprogsyn ser sproget som et system af former og strukturer, der skal læres, mens det funktionelle sprogsyn i højere grad betragter sproget som et redskab, der skal bruges i kommunikationssammenhænge, og hvor en forholdsvis korrekt anvendelse af former og strukturer selvfølgelig er nødvendig, men ikke for deres egen skyld. Det første sprogsyn bygger på, at sprogfejl skal undgås, da det er tegn på, at eleven ikke lærer sproget. Endvidere skal fejlene rettes, da andre elever måske kunne lære af dem. Synet på fejl har ændret sig, idet man nu ser på fejlene som udviklingsfejl, dvs. som tegn på, at der foregår en udvikling hos eleven.

Eleverne kan fx lære om sprogtilegnelse ved at arbejde med øvelser med fejl, hvor forskellige typer af fejl forekommer. Her tænkes bl.a. på overgeneraliseringer, forenklinger, trans-

ferfejl o.a. Det anbefales, at eleverne får en forståelse af, at fejl er uundgåelige og oven i købet nødvendige i sprogindlæringen.

Eleverne kan som en del af undervisningen i sproglige læringsstrategier betragte forskellige øvelsestyper (indsættelsesøvelser, oversættelser, øvelser til selvstændig sprogproduktion, rollespil) og bringes til at reflektere over, hvilken rolle og hvilken betydning de forskellige øvelser har for deres egen sprogtilegnelse.

Eksempler på parøvelser, der afprøver og bevidstgør om kommunikationsstrategier

1. Du kan ikke huske et bestemt ord, som du har brug for.

- Find overbegræbet af ordene *edderkop, dreng, cykel*.
- Beskriv ordene *efterår, ørenring, fængsel*.
- Eksemplicer *køkkenudstyr, møbel*.
- Omformulér *arbejdskraft, et gran salt, med danske briller*.

2. Hvilken strategi er der anvendt i følgende eksempler:

- “Det er noget, man kan være på uden for huset” (*terrasse* - beskrivelse).
- “Drengen er øh.... altså det modsatte af glad” (*ked af det* – omformulering).

3a. Vælg et fremmedsprog, og forestil dig, at du har brug for at sige nedenstående ord/udtryk. Du kender ikke ordene på fremmedsproget, og du har ikke adgang til ordbog.

Hvad vil du gøre?

- *overstregningstusch*
- *frikadeller*
- *skraldespand*
- *han er en hård negl*
- *mobiloplader*
- *bestik*
- *at kede sig (eller kedsomhed?)*

3b. Hvilke strategier anvendte du?

4. Understreg gambitterne i følgende udveksling:

“Hør, hvis du ser din bror, så sig til ham, at han skal ringe til mig.”

“OK, det er i orden.”

2.2.1. Latindelen

Latindelen, jf. pkt. 3.1.1., udgør mindst 20 timer af det samlede forløb og omfatter desuden:

Karakteristisk for arbejdet med det faglige indhold i latin er, at der arbejdes på grundlag af latinske tekster.

Det faglige indhold i latindelen er: grammatisk terminologi, helsætningsanalyse (analysere til bunds), forskelle mellem sprog, sproghistorie, sammenhænge mellem sprog og kultur, sproglige genrer og sproghandlinger samt sprognormer. Desuden bidrager latindelen til bevidstheden om forskellige læringsstrategier ved at vise den systematiske tilgang til og omhu med det sproglige arbejde, når sproglig analyse og semantiske felter skal forenes. Det faglige indhold i latindelen udfoldes yderligere nedenfor:

- *morfologi og forholdet mellem kasus og ledfunktion, herunder forskel på analytisk og syntetisk sprog*

Eleverne skal i undervisningen opnå viden om basal latinsk morfologi og kunne anvende denne viden i arbejdet med latinske tekster. Det er væsentligt at afgrænse arbejdet med morfologi og ikke at fokusere på udenadslære, men på elevernes forståelse af sammenhængen mellem morfologi og fx semantisk betydning og ledfunktion.

Eleverne skal introduceres for sammenhængen mellem kasus og ledfunktion og for forskelle mellem sprog, der bruger kasus og sprog, der bruger position til at markere ledfunktion. Det vil være naturligt i latindelen hele tiden at arbejde kontrastivt med latin i forhold til de sprog, eleven i øvrigt kender, og at lade eleverne bruge den viden, de har fra andre sprog, til at afkode morfologi, syntaks og betydning i de latinske tekster.

Det er vigtigt, at morfologien ikke tager magten fra det øvrige arbejde med de latinske tekster, så latin fremtræder som en rebus. Det er væsentligt, at latin, trods forløbets introducerende karakter, fremstår som et sprog, der er tilgængeligt ved anvendelse af såvel sproglig og kulturel viden som grammatisk metode og ikke mindst elevens intuition.

- *orddannelse i sproghistorisk sammenhæng, herunder stammer og affikser*

Mange fremmed- og låneord er dannet efter et bestemt system af forstavelser (præfikser), stammer og afledningsendelser (suffikser). Viden om systemet og om de almindeligste latinske og græske præfikser og suffikser er en stor hjælp til at gennemskue betydningen af fremmedord og af gloser på de andre europæiske sprog, som alle danner ord på samme måde. Eleverne skal i latindelen introduceres til orddannelse med udgangspunkt i latinske og græske præfikser. Dette kan gøres med udgangspunkt i en latinsk tekst, der viser mange orddannelser fra latin i bestemte domæner, fx følelser og temperament.

- *græsk i latin og latin i moderne fremmedsprog, herunder latins bidrag til de moderne videnskabssprog og til låne- og fremmedord i almindelighed*

Eleverne skal i latindelen få en bevidsthed om, hvordan først og fremmest latin, men også græsk, har bidraget til begreber og ord på de moderne sprog, herunder videnskabssprog. Dette kan gøres på flere måder. Man kan i undervisningen læse nogle af Niels Steensens tekster, der er så korte og lette, at de kan læses i bearbejdet form. Det kunne være den tekst, hvor han på en halv snes linjer beviser, at hjertet er en muskel. Den rummer en række medicinske begreber, der stadig er pensum til medicinsk embedseksamen. Andre muligheder er teologiske eller kirkehistoriske tekster med begreber, der stadig står centralt i den europæiske værdidebat, fx en diskussion af, hvad *virtus* betyder til forskellige tider. Man kan i undervisningen tale med eleverne om, hvordan en kristen kontekst giver før-kristne begreber et anderledes indhold.

I samarbejde med engelsk og de romanske sprog kan der arbejdes med, hvordan latinske ord indgår i de moderne sprog både som helt almindelige ord og som fremmedord.

Det vil være naturligt som en del af undervisningen at lære eleverne det græske alfabet. Nogle af bogstaverne vil de kende fra fx matematik og naturvidenskab, og det kan være et afsæt for at tale med eleverne om, hvordan græsk i sig selv og gennem latin har bidraget til moderne videnskab og moderne videnskabssprog.

- *sammenhæng mellem sprog og kultur, herunder domæner, bevidsthedshistorie og kultur-betinget betydningsindhold*

Eleverne skal gennem arbejdet med de latinske tekster og gennem arbejdet med kulturtypisk ordstof gøres bevidste om, at ord betyder noget bestemt efter den kulturhistoriske kontekst, de optræder i, og at de semantiske felter ikke altid er overlappende. Således betyder fx *villa* og *familia* noget andet på latin, end eleverne forventer. Det kan være en god ide at læse tekster, der behandler forskellige domæner, fx det politiske univers (*senatus, populus, consul, imperium, res publica*), den frie *civis* uden arbejde eller profession (*otium - negotium*) over for slaven der må finde sig i *labor*. Andre domæner kunne være teatret, familien, huset, byen, skolen, videnskaber eller menneskelige følelser. I arbejdet med de latinske tekster vil eleverne opleve, at sproglig flertydighed og betydningsnuancer i tilsyneladende genkendelige ord giver en dybde, som er en væsentlig gevinst ved læsningen af tekster fra anderledes og dog lignende kulturer.

- *oversættelse og oversættelsesproblematik*

Eleverne skal i latindelen løbende arbejde med oversættelse til og fra latin. I oversættelsesprocessen vil eleverne blive bevidste om forskellen på sprog, der bruger kasus, og sprog, der bruger position til at markere ledfunktion. Det vil være naturligt i arbejdet med oversættelse fra latin til dansk at tale med eleverne om forskellige oversættelsesstrategier og deres fordele og ulemper: Skal man analysere hele sætningen først? Skal man begynde med verballedet eller fra sætningens begyndelse?

Eleverne skal i arbejdet med oversættelse til og fra latin gøres bevidste om at enhver oversættelse er en fortolkning. Det vil være naturligt at tale om dette løbende i den daglige undervisning. Det kan desuden tydeliggøres ved fx at læse lette, tilpassede originaltekster, fx korte digte, og lade eleverne sammenligne deres tekstnære oversættelse med friere, litterære oversættelser. Dette kan danne udgangspunkt for en diskussion af, hvad det vil sige at oversætte korrekt.

2.3. Omfang

Det forventede omfang af fagligt stof er normalt svarende til 50-100 sider.

Undervisningen i almen sprogforståelse bygger på en bred vifte af faglige materialer, fx lærebøger, trykte såvel som digitale tekster, lydfiler, filmklip, grammatik og arbejdsark.

Alle typer af materialer indgår som en del af omfanget, der opgøres efter et rimeligheds-skøn i forbindelse med arbejdet med de enkelte materialer. Det vil næppe være svært at nå det forventede omfang i dette forløb på i alt 45 timer. Det er således vigtigt at foretage en prioritering og et valg af eksemplariske tekster i både den almene del og latindelen.

Omfanget af fagligt stof anføres i beskrivelsen af den gennemførte undervisning (undervisningsbeskrivelsen), der færdigredigeres ved afslutningen af undervisningen i forløbet. Omfanget angives normalt med en sådan detaljeringsgrad, så det af undervisningsbeskrivelsen fremgår, hvorledes det faglige stof har været vægtet i undervisningsforløbet. Det kan ske ved at angive et skønsmæssigt sidetal.

3. Tilrettelæggelse

Timerammen for almen sprogforståelse er samlet mindst 45 timer, hvoraf latin skal udgøre mindst 20 timer. Den enkelte skole har frihed til at strukturere og tilrettelægge forløbet, sådan som man finder det mest hensigtsmæssigt, så længe det sker i overensstemmelse med den overordnede timeramme og læreplanens bestemmelser.

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen i almen sprogforståelse tilrettelægges i et samarbejde mellem latin, de moderne fremmedsprog og dansk. I både tilrettelæggelse og gennemførelse skal det sikres, at hele forløbet i almen sprogforståelse er sammenhængende.

Det fremgår af læreplanen, at lærere i såvel dansk, latin som moderne fremmedsprog skal deltage i planlægningen af hele forløbet. Da almen sprogforståelse er et fagligt samspil mellem sprogfag, varetages undervisningen i den almene del af lærere med faglig kompetence i dansk, engelsk eller 2./3. fremmedsprog. Undervisningen i latindelen varetages af lærere med undervisningskompetence i latin. For at have undervisningskompetence skal man have faglig og pædagogisk kompetence og desuden opfylde de faglige mindstekrav.³

Det anbefales, at der ligger en plan for hele forløbet ved dets begyndelse, og at det afskemaet fremgår, at der er tale om lektioner i almen sprogforståelse og ikke i fx dansk eller engelsk. Det er afgørende, at den enkelte lektion i almen sprogforståelse fremstår som en almen sprogforståelseslektion. På den måde vil hverken elever eller lærere kunne komme i tvivl om dagsordenen.

Det anbefales, at alle skolens lærere i latin-, dansk- og moderne fremmedsprog over en kort årrække inddrages i undervisningen i almen sprogforståelse og, at der hvert år afholdes både et introducerende og senere et evaluerende møde om almen sprogforståelse for samtlige latin-, dansk- og fremmedsprogslærere.

Punkter at overveje i planlægningen af forløb i almen sprogforståelse:

- den interne sammenhæng mellem den almene del og latindelen
- den interne sammenhæng mellem enkeltelementerne i den almene del
- sammenhængen mellem almen sprogforståelse og dansk og sprogfagene i grundforløbet
- sammenhængen mellem dansk og sprogfagene i forløbet efter grundforløbet

I og efter grundforløbet tages temaerne fra almen sprogforståelse løbende op i undervisningen i dansk og de andre sprog, som alle er lige forpligtede på, at undervisningen i almen sprogforståelse integreres i den øvrige sprogundervisning, også efter grundforløbets afslutning.

Undervisningen i almen sprogforståelse kan ikke stå alene, men har som forudsætning, at temaerne følges op af dansk og fremmedsprogene både i og efter grundforløbet. Derfor er det væsentligt, at der finder en koordinering af forløbets tilrettelæggelse og indhold sted, således af de sprogslærere, der ikke varetager undervisningen i et konkret forløb, ved, hvad

³ Se Pædagogikumbekendtgørelsen, § 4: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=163045> samt Retningslinjer for universitetsuddannelser rettet mod undervisning i de gymnasiale uddannelser (Faglige mindstekrav), Bilag 1, stk. 2.2.: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=29265>

der undervises i og hvornår, så de i sprogundervisningen kan følge op på temaerne fra almen sprogforståelse.

Det er væsentligt i tilrettelæggelsen af forløbet at afklare, i hvilket omfang faglige behov og fagdidaktiske traditioner i de tre involverede delområder (dansk, latin og moderne fremmedsprog), indebærer forskelle i synet på, hvordan man underviser i grammatik, og hvad det skal gøre godt for i relation til fagets øvrige stof- og læringsmål: Mens dansk som modersmål har brug for at gøre implicit viden eksplicit, har de moderne fremmedsprog brug for at automatisere eksplicit viden. Derfor er det i tilrettelæggelsen vigtigt at være opmærksom på, at begrundelserne for at arbejde med sproglig viden og bevidsthed kan være forskellige, og at diskutere, hvordan dette skal afspejle sig i tilrettelæggelsen af de enkelte dele af forløbet, så alle parter bliver tilgodeset og kan bygge videre på forløbet i deres egne fag.

Undervisningen i de to elementer, sproglig bevidsthed og sproglig analysefærdighed, finder sted parallelt, så det ene element af forløbet ikke isoleres fra det andet. Tilrettelæggelsen skal sikre et samspil mellem teoretiske betragtninger og konkrete eksempler på de involverede sprog, herunder grammatiske strukturer i kontekst. Dette styrker elevernes viden om og anvendelse af grammatik som led i opbygningen af deres sproglige bevidsthed i dansk og de andre sprog, de møder i gymnasiet både i og efter grundforløbet.

Læreplanen for almen sprogforståelse tager udgangspunkt i et funktionelt sprogsyn. Derfor lægger læreplanen op til, at det sproglige aspekt af undervisningen i høj grad integreres med undervisningen i tekst og kultur, så de sproglige elementer hverken i undervisningstilrettelæggelsen eller i elevenes afkodning kommer til at fremstå som isolerede øer i forhold til det øvrige arbejde i sprogfagene. Brug af autentiske tekster bliver dermed centralt i undervisningen, idet disse tilbyder en reel kontekst, som man på den ene side kan belyse sproglige aspekter ud fra, og som man på den anden side kan kvalificere forståelsen af netop ved også at anlægge et sprogligt fokus. Således fremmer denne tilgang både elevernes sproglige bevidsthed og deres tekstlæsningsevner.

Det funktionelle sprogsyn

Det funktionelle sprogsyn fremhæves eksplicit i den nye læreplan og er blevet retningsanvisende på en række områder under stk. 3.1. Didaktiske principper. Det, der kendetegner et funktionelt sprogsyn, er først og fremmest en opfattelse af sprog som kommunikationsmiddel mellem mennesker og kulturer, hvorfor fokus mere er på anvendelsen af sproget end på sprogets underliggende systemer. Sprog ansues som social handlen, og derfor tillægges konteksten stor betydning. Fra et funktionelt perspektiv opfattes sproglige strukturer ikke som noget, der eksisterer uafhængigt af vores brug af dem, men snarere som noget, der kontinuerligt skabes og omskabes netop i vores anvendelse af dem. Man er her altså ikke kun interesseret i sprogets strukturer og former, men lige så meget i *funktionen* af disse strukturer og former i en given kontekst.

3.1.1. Latins rolle i almen sprogforståelse

Da et vist kendskab til latin er grundlæggende for forståelse af sproghistorie, grammatik, orddannelse mv. i både dansk og en række fremmedsprog, sikres et nært samarbejde mellem undervisningen i latin og i de øvrige discipliner i almen sprogforståelse, og latindelen er en integreret del af hele forløbet. I latindelen indgår læsning af korte, lette, tilrettelagte tekster på latin. Teksterne skal vise konkrete sproglige fænomener, som hører med til en grundlæggende

uddannelse i sprog, og deres indhold skal give eleverne en bevidsthed om den sprog-, kultur- og videnskabshistoriske rolle, latin har spillet og spiller.

Latindelen er en integreret del af hele forløbet, og derfor medvirker latin til at dække det faglige indhold også i den almene del. Det er derfor vigtigt, at latindelen tilrettelægges i nært samarbejde med den almene del.

Læreplanen forudsætter, at eleverne opnår et vist kendskab til latin, og der skal derfor læses korte, lette og tilrettelagte tekster. Med tilrettelagte tekster menes tekster, der enten er adapterede, parafraserede, konstruerede, eller lette originaltekster, der ved supplerende materiale og oplysninger er tilrettelagt, så de støtter arbejdet med det faglige indhold og de faglige mål.

De latinske tekster skal give eleverne en bevidsthed om centrale sproglige fænomener og skal samtidig vise den vigtige betydning, latin har haft og stadig har både sprogligt, kulturelt og videnskabshistorisk. Det anbefales derfor, at der læses korte, sammenhængende tekster med et reelt indhold, og at der ikke vælges materiale, som introducerer til sproget ved hjælp af løsrevne sætninger uden indbyrdes sammenhæng.

Sammenhæng mellem latindelen og forløbets øvrige dele er et gennemgående krav, som kan tilgodeses på mange ambitionsniveauer. Det er oplagt at skabe en tæt forbindelse mellem grammatikundervisningen og latindelen, hvor analyse af enkle tekster både træner den grammatiske analysefærdighed og skærper elevernes opmærksomhed over for, at det at kunne gennemskue en grammatisk struktur er en forudsætning for at lave en præcis oversættelse. Men man kan også arbejde med sammenhænge med udgangspunkt i andre områder af sprogbeskrivelsen end den rent grammatiske: Latin er det mest rendyrkede kassprog, eleverne stifter bekendtskab med i gymnasiet, og man kan skærpe deres opmærksomhed på dette og styrke deres teoretiske sprogforståelse ved i induktive opgaver at lade dem beskrive parallelle eksempler på danske og latinske sætninger og formulere, på hvilke måder de to sprog skaber betydning - nemlig ved henholdsvis ordstilling og endelser. I analyser af korte, men indholdstunge latinske tekster, kan man forbinde iagttagelser af grammatik med indhold og kommunikationssituation.

3.2. Arbejdsformer

Undervisningen tilrettelægges med variation og progression i valget af arbejdsformer, så eleverne udvikler såvel deres sproglige analysefærdighed som deres sproglige bevidsthed og refleksion, og der arbejdes både induktivt og deduktivt.

Der trækkes i undervisningen på elevernes almindelige forudsætninger som kompetente sprogbrugere med alt hvad dette indebærer af automatiserede ubevidste kompetencer og tavs viden, og der bygges bevidst ovenpå elevernes kundskaber fra grundskolen. Tilrettelæggelsen af undervisningen sker med didaktisk variation, hvilket vil sige med bevidsthed om anvendelsen af forskellige og varierede metoder og arbejdsformer tilpasset den enkelte undervisningssituation.

En overordnet skelnen er mellem en deduktiv og induktiv tilgang. Ved at veksle mellem induktive og deduktive undervisning vil man kunne forfølge forløbets mål om sproglig bevidsthed: Dels vil eleverne få skærpet deres opmærksomhed på, hvordan sprog, form og funktion spiller sammen i den enkelte genre, dels vil de kunne udvikle deres bevidsthed

om, at man kan anvende forskellige typer sproglig beskrivelse på samme tekst og få forskellige resultater ud af det.

Analysebegreber og sproglige strukturers regler, funktioner og begreber kan tilgås deduktivt med en indledende lærerintroduktion og en efterfølgende elevafprøvning. Men et grammatisk fokus kan også gøres induktivt ved at lade eleverne gøre sproglige iagttagelser og herudfra formulere og opstille regler. Det samme gælder undervisningen i forskelle mellem sprog, hvor kan læse den samme tekst på hhv. svensk, norsk og dansk og på den baggrund karakterisere ligheder og forskelle ift. fx ordvalg, sætningskonstruktion og stavning.

Mundtlig fremstilling og skriftlighed indgår som en væsentlig del af arbejdet for at styrke elevernes formidlingsevne og medvirker til faglig fordybelse og forståelse. Gennem anvendelse af en bred vifte af arbejdsformer og faglige hjælpemidler præsenteres forskellige sprogsyn og sproglæringsstrategier. Arbejdsformerne skal bringe eleverne i en aktiv læringsrolle og skal fremme deres sproglige iagttagelsesevne og generelle bevidsthed om sproglige normer og variationer. Dermed udvikles elevernes evne til at læse og fortolke tekster i kulturel kontekst, og deres evne til at anvende viden om sprog til hensigtsmæssig kommunikation i almene og faglige sammenhænge styrkes.

Høj elevaktivitet prioriteres for at tilgodese forskellige læringstilgange og samtidig skabe medansvar for læringen. Mange øvelser udføres med fordel par- eller gruppevis for at tilskynde både mundtlig og skriftlig sprogproduktion og refleksion.

It er integreret i sprogindlæringen og giver eleverne mulighed for interaktion og for at opleve sproget i varierede og aktuelle sammenhænge. Der findes mange faglige hjælpemidler online, fx ordbøger og oversættelsesprogrammer, og eleverne skal hjælpes til at forstå fordele og ulemper ved disse samt til at lære at bruge dem til at støtte deres sproglæring og ikke mindst deres egen sprogproduktion.

It kan således både give input til undervisningen og understøtte output på dansk eller de andre sprog.

It-platforme, fx Google Drev eller Microsoft 365, kan med fordel anvendes til både individuel og klassevis notetagning og erfaringsopsamling.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Forløbet indledes med en screening af elevernes forudsætninger mht. sproglig bevidsthed og analysefærdighed. Her kortlægges elevernes grundlæggende kendskab til ordklasser, bøjningsformer og sætningsanalyse samt til genrer og afsender-modtagerforhold. Undervejs i forløbet testes elevernes udbytte af såvel analyse- og bevidsthedsdelen som af latin- og almen- delen en eller flere gange, og der gives løbende anvisninger på, hvordan eleverne kan forbedre sig. Anvisningerne skal desuden træne eleverne i at reflektere over egen faglige udvikling, og eleven opbevarer resultatet af testen.

Som en del af introduktionen til almen sprogforståelse foretages en screening af eleverne for at fastlægge deres faglige niveau. Det er en god ide på forhånd at afklare, hvordan screeningen anvendes, og lægge en plan for, hvilke konsekvenser den skal have. Det er vig-

tigt, at skolen på forhånd har besluttet, hvad der skal ske med de elever, der klarer sig dårligt. Elever med mangelfuld viden bør vejledes og tilbydes ekstra hjælp.

En eller flere tests placeres på passende steder, så den enkelte elev får en bevidsthed om egen progression. Det anbefales, at lærerne arbejder sammen om disse tests, og at de ligger klar, inden undervisningen gennemføres, for at sikre sammenhæng mellem den eller de planlagte tests og undervisningen.

Evalueringen skal være fremadrettet. Det betyder, at der skal gives forslag til, hvordan den enkelte elev gradvist bliver i stand til at udvikle sine faglige kompetencer og dermed opfylde de faglige mål. Fx kan det ved begyndelsen af hvert modul være hensigtsmæssigt at anvende tænkeskrivning, således at eleven skriftligt udtrykker sin forforståelse, viden samt relevant ordforråd inden for emnet og dermed selv kan evaluere sin progression ved afslutningen af modulet. Det er vigtigt at påpege fremskridt inden for de valgte fokusområder og at give positiv kritik der, hvor eleven klarer de sproglige og indholdsmæssige udfordringer. For at involvere eleven i egen læreproces opbevarer eleven resultatet af den eller de tests, der indgår i den løbende evaluering. It-platforme, fx Google Drev eller Microsoft 365, anbefales til elevens opsamling og opbevaring af testresultater, fx i en portfolio.

4.2. Intern prøve

Der afholdes en intern prøve, der dækker de faglige mål og det faglige indhold. Prøven afvikles i forbindelse med afslutningen af grundforløbet. Den interne prøve omfatter såvel den almene del som latindelen og prøver elevernes sproglige bevidsthed og analysefærdighed på dansk, latin og i eksempler fra moderne fremmedsprog.

Der prøves i:

- bestemmelse af ordklasser*
- syntaktisk analyse af enkle helsætninger i teksteksempler fra latin, dansk og andre sprog, eleverne møder i gymnasiet*
- elementær genkendelse af typiske genretræk i teksteksempler*
- sprognormer, standard og variation i teksteksempler*
- sproghistorie og sprogs udvikling, herunder belysning af forskelle mellem dansk, svensk og norsk samt af forholdet mellem latin og moderne fremmedsprog*
- anvendelse af sproglæringsstrategier og viden om orddannelse til afkodning af tekst*
- sammenhæng mellem sprog og kultur, herunder oversættelse og oversættelsesproblematik.*

Den enkelte skole udarbejder og afvikler den afsluttende, interne prøve. Den interne prøve skal dække de faglige mål og det faglige indhold og skal afspejle indholdet af undervisningen i forløbet. I udarbejdelsen af den interne prøve er det væsentligt at tage hensyn til, at forløbet i almen sprogforståelse har introducerende karakter og befinder sig på et basalt videns-, kundskabs-, færdigheds- og anvendelsesniveau.

Den interne prøve kan foregå mundtligt eller skriftligt eller som en kombination og kan tilrettelægges som individuel prøve, gruppeprøve eller en kombination. Portfolio kan indgå i prøven. Det anbefales, at den interne prøve er udarbejdet ved forløbets start, og at alle undervisere ved forløbets start er bekendt med prøvens rammer og indhold, så undervisningen kan tilrettelægges i overensstemmelse hermed. Læreplanen stiller, som det fremgår ovenfor, krav om, hvad der skal prøves i. Eleven kan prøves i de enkelte områder et for et, eller de kan kombineres, således at fx bestemmelse af ordklasser prøves i et teksteksempel,

der samtidig bruges som udgangspunkt for at prøve eleverne i genkendelse af typiske genretræk.

Som i det øvrige forløb i almen sprogforståelse er det vigtigt, at såvel dansk og latin som moderne fremmedsprog medvirker til udarbejdelsen af den interne prøve, ligesom det skal sikres, at alle faglige mål dækkes. I bedømmelsen af prøven vægtes positivt, hvad eksaminanden mestrer.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilken grad elevens præstation opfylder de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1. Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering.

Det anbefales, at skolerne definerer og tydeliggør rammerne for karakterfastsættelsen ved den afsluttende prøve på tværs af hold. Dette kan fx gøres ved at udarbejde en fælles rettenøgle eller et fælles evalueringsskema eller ved at etablere andre former for tydelige kriterier, som alle lærere anvender i karakterfastsættelsen.

Oversigt over karakterskalaen

12	Fremragende	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.
7	God	Karakteren 7 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.
02	Tilstrækkelig	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.

Karakterbeskrivelser for den interne prøve i almen sprogforståelse

Nedenfor præsenteres eksempler på beskrivelser af karaktererne 12, 7 og 02. Disse beskrivelser har alene vejledende karakter. Bedømmelserne af de konkrete præstationer skal ske på baggrund af:

- de faglige mål (læreplanens stk. 2.1)
- bedømmelseskriterierne (læreplanens stk. 4.3)
- et professionelt, fagligt skøn
- en samlet vurdering af præstationen.

12	Fremragende	<p>Eksaminanden viser helt overordnet en sikker sproglig bevidsthed og analysefærdighed med ingen eller få uvæsentlige mangler i både den almene del og latindelen af prøven. Dette er udfoldet yderligere nedenfor:</p> <p>Eksaminanden demonstrerer sikkerhed i bestemmelse af ordklasser og i syntaktisk analyse af enkle sætninger i teksteksempler fra latin, dansk og et eller flere fremmedsprog, eksaminanden har i gymnasiet.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer sikkerhed i elementær genkendelse af typiske genretræk i teksteksempler.</p>
----	-------------	--

		<p>Eksaminanden kan sikkert, men på basalt niveau, gøre rede for sprognormer i konkrete teksteksempler.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer sikker, basal viden om sproghistorie og sprogs udvikling, herunder belysning af forskelle mellem dansk, svensk og norsk samt af forholdet mellem latin og moderne fremmedsprog</p> <p>Eksaminanden kan sikkert, men på basalt niveau, anvende sproglæringsstrategier og viden om orddannelse til afkodning af tekst.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer sikkerhed i oversættelse og viser god bevidsthed om basal oversættelsesproblematik.</p>
7	God	<p>Eksaminanden viser helt overordnet en del mangler i både sproglig bevidsthed og analysefærdighed og i både den almene del og latindelen af prøven. Dette er udfoldet yderligere nedenfor:</p> <p>Eksaminanden demonstrerer en vis sikkerhed i bestemmelse af ordklasser og i syntaktisk analyse af enkle helsætninger i teksteksempler fra latin, dansk og et eller flere fremmedsprog, eksaminanden har i gymnasiet, men med en del mangler.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer i et vist omfang evne til elementær genkendelse af typiske genretræk i teksteksempler.</p> <p>Eksaminanden kan med nogen usikkerhed og på basalt niveau gøre rede for sprognormer i konkrete teksteksempler.</p> <p>Eksaminanden udviser en vis basal viden om sproghistorie og sprogs udvikling, herunder belysning af forskelle mellem dansk, svensk og norsk samt af forholdet mellem latin og moderne fremmedsprog, men med en del mangler.</p> <p>Eksaminanden kan i nogen grad anvende sproglæringsstrategier og viden om orddannelse til afkodning af tekst.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer en vis sikkerhed i oversættelse og viser nogen bevidsthed om basal oversættelsesproblematik, men med en del mangler.</p>
02	Tilstrækkelig	<p>Eksaminanden viser helt overordnet væsentlige mangler i både sproglig bevidsthed og analysefærdighed og i både den almene del og latindelen af prøven.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer usikkerhed i bestemmelse af ordklasser og i syntaktisk analyse af enkle helsætninger i teksteksempler fra latin, dansk og et eller flere fremmedsprog, eksaminanden har i gymnasiet, men med væsentlige mangler.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer usikkerhed i elementær genkendelse af typiske genretræk i teksteksempler.</p> <p>Eksaminanden gør usikkert rede for sprognormer i konkrete teksteksempler.</p> <p>Eksaminanden udviser mangelfuld basal viden om sproghistorie og sprogs udvikling, herunder belysning af forskelle mellem dansk, svensk og norsk samt af forholdet mellem latin og moderne fremmedsprog, men med en del</p>

	<p>mangler.</p> <p>Eksaminanden kan i ringe grad anvende sproglæringsstrategier og viden om orddannelse til afkodning af tekst.</p> <p>Eksaminanden demonstrerer usikkerhed i oversættelse og viser ringe bevidsthed om basal oversættelsesproblematik.</p>
--	---